

SOCIALIAI PAŽEIDŽIAMŲ GRUPIŲ ATSPARUMAS DEZINFORMACIJAI

Daiva SKUČIENĖ ir Viktor DENISENKO

Socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas dezinformacijai

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

2025

Parengta pagal projektą „Lietuvos socialinės ir gynybos politikų sankirtos: socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas hibridinėms grėsmėms“ 2023–2026 m. finansuojamą Lietuvos mokslo tarybos sut. Nr. S-VIS-23-17”

Apie projektą

Šio mokslinio projekto tikslas yra nustatyti Lietuvos socialiai pažeidžiamų grupių atsparumo lygį hibridinėms grėsmėms, pateikti rekomendacijas suinteresuotoms Lietuvos Respublikos institucijoms dėl visuomenės atsparumo hibridinėms grėsmėms politikos įgyvendinimo. Visų pirma, siekiama nustatyti socialiai pažeidžiamų grupių atsparumą dezinformacijai lemiančius veiksnius. Atlikus Kremliaus propagandos naratyvų, išnaudojančių socialiai jautrias temas, analizę ir klasifikaciją, nustatomas socialiai pažeidžiamų grupių atsparumas šiems naratyvams. Įvertinus vyriausybinių ir nevyriausybinių institucijų, siekiančių didinti socialiai pažeidžiamų grupių atsparumą hibridinėms grėsmėms, veiklas, teikiamos rekomendacijos, skirtos suderinti socialinės ir gynybos politikų visuomenės atsparumo dezinformacijai grėsmėms strategijas.

ISBN 978-609-07-1141-5 (skaitmeninis PDF)

© Daiva Skučienė, 2025

© Viktor Denisenko, 2025

ATSPARUMO INDEKSAS

Pateikiamas Atsparumo indeksas grindžiamas nuostata, jog demokratinės valstybės visuomenės atsparumą šiuolaikiniame pasaulyje formuoja keli esminiai principai:

- piliečių gebėjimas atpažinti nepatikimą informaciją (įskaitant dezinformaciją ir propagandą): šis aspektas svarbus turint galvoje, jog nedraugiškos valstybės šiuolaikiniuose konfliktuose taiko plataus masto informacines priemones, siekiant suklaidinti visuomenę, į kurią jie taikosi. Tai, pavyzdžiui, rodo tragiška Ukrainos patirtis¹.
- pasitikėjimas kokybiška žiniasklaida: šis aspektas svarbus, nes visuomenės atsparumą lemia gebėjimas greitai ir tinkamai reaguoti į krizines situacijas, o tam piliečiams reikalinga patikima informacija². Esminė kokybiškos žiniasklaidos funkcija ir yra patikimas visuomenės informavimas.
- supratimas apie valstybės funkcionavimo principus bei priimamų politinių sprendimų efektyvumą, pasitikėjimas valdžia: šis aspektas svarbus **dėl to, jog pasitikėjimas valdžios struktūromis, jų efektyvumu ir** tikėjimas jų galia suvaldyti įvairias situacijas (įskaitant krizines) pozityviai koreliuoja su bendru visuomenės atsparumu³.

Didelis dėmesys indekse skiriamas būtent dezinformacijai ir jos daromam negatyviam poveikiui. Tai yra susiję su geopolitinėmis Lietuvos realijomis. Nerijus Maliukevičius dar 2008 metais pastebėjo, jog „Lietuvos informacinė erdvė <...> virto savotišku Rusijos informacijos geopolitikos išbandymo

- 1 Žr. plačiau: Dykyi, E. (2016) The 'Hibrid' War of Russia: Experience of Ukraine for the Baltic States. Vilnius: General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania.
- 2 Žr. pvz.: Van Zoonen, W., van der Meer, T. (2015). The Importance of Source and Credibility Perception in Times of Crisis: Crisis Communication in a Socially Mediated Era. *Journal of Public Relations Research*, 27(5), 371–388.
- 3 Žr. pvz.: Lenton, T. M., Boulton, C. A., & Scheffer, M. (2022). Resilience of Countries to COVID-19 Correlated with Trust. *Scientific Reports*, 12(1), 75.

poligonu“⁴. Tuo tarpu pati informacijos geopolitika tyrėjo buvo apibrėžta kaip „informacijos srautų kontrole ir agresyvių manipuliavimo viešąją nuomone metodų taikymu paremta politika, kurią vykdant siekiama dominuoti atitinkamoje informacinėje erdvėje ir paveikti visuomenės geokultūrinės nuostatos sau naudinga linkme bei motyvuoti politinį žmonių elgesį“⁵.

Lietuvai, kaip ir kitoms Europos valstybėms, tenka gyventi agresyvaus informacinio puolimo sąlygomis. 2016 metais Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją, kurioje buvo konstatuota, jog atitinkamus veiksmus, nukreiptus prieš ES valstybes, įgyvendina du subjektai – teroristinė organizacija DAESH ir Rusijos Federacija⁶. Atitinkamus pavojus fiksuoja ir atsakingos Lietuvos institucijos. Viešai skelbiamame „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertiname 2024“⁷ akcentuojamas informacinių atakų intensyvėjimas prieš Lietuvą ir kaimynines valstybes. Pažymima, jog minėtomis atakomis „siekiama kurstyti baimę ir paniką, trikdyti valstybės institucijų darbą, skatinti nepasitikėjimą valstybės sprendimais“⁸.

Mūsų tyrimas indeksu siekia įvertinti socialiai pažeidžiamų grupių atsparumą dezinformacijai.

4 Maliukevičius, N. (2008) Rusijos informacijos geopolitikos potencialas ir sklaida Lietuvoje. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 12.

5 Ibid., p. 56.

6 2016/2030(INI) (2016 11 23) 2016 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl ES strateginės komunikacijos, siekiant neutralizuoti prieš ją nukreiptą trečiųjų šalių propagandą (2016/2030(INI)). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IP0441>

7 Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2024 (2024) Antrasis operatyvinis tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas. Prieiga per internetą: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2024/03/GR-2024-02-15-LT-1-1.pdf>

8 Ibid., p. 10.

METODOLOGIJA

Tyrime naudojami pagal VU mokslininkų grupės parengtą metodologiją UAB „Spinter tyrimai“ 2024 metų kovo 7 – balandžio 11 d. atliktos apklausos duomenys. Tyrime dalyvavo 18 m. ir vyresni šalies gyventojai. Respondentų pasiskirstymas atitinka visų šalies gyventojų pasiskirstymą pagal lytį, amžių, išsimokslinimą, socialinę padėtį, gyvenamąją vietą. Tyrimo imties struktūra užtikrino pakankamą pensinio amžiaus (64 m. +) respondentų skaičių, taip pat kitų socialiai pažeidžiamų grupių (socialinės pašalpos gavėjų, bedarbių, turinčių negalią, auginančių neįgalius vaikus) respondentų skaičių. Tyrimo metu apklausti 2026 respondentai.

Tyrimo duomenų rinkimui naudotas kombinuotas CAPI ir CAWI apklausos metodas. CAPI Standartizuotą interviu atlieka profesionalus apklausėjas respondento namuose. Jis veda pokalbį su respondentu pagal parengtus klausimus, atsakymus fiksuodamas elektroniniame klausimyne. CAWI apklausoje respondentui siunčiama nuoroda į apklausą, kurią respondentas užpildo savarankiškai jam / jai patogiu metu. Nuoroda yra unikali, t.y. klausimyno negalima užpildyti kelis kartus.

Indekso konstravimui naudojame Frankfort- Nachmias and Nachmias (1997)⁹ metodologiją, kuri vadinasi požiūrio indeksas. Pagal šią metodiką atrinkome klausimus, kurie mūsų manymu atspindi šias sritis „dezinformacijos atpažinimą“, „atsparumą dezinformacijai socialiniuose tinkluose“, „pasitikėjimą žiniasklaida“, „pasitikėjimą valstybe“ ir „valstybės pastangų vertinimą“. Visi klausimai, kurie yra įtraukti į šias sritis yra matuojami skalėje nuo 1 iki 5 arba nuo visiškai sutinku iki visiškai nesutinku. Tiesa, šios kraštutinės reikšmės turi skirtingą reikšmę atskiromis sritims. „dezinformacijos atpažinimui“ daliai klausimų grupei „visiškai nesutinku“ reiškia visišką atsparumą, tuo tarpu 8 ir 9 klausimui visišką atsparumą reiškia atsakymas „visiškai sutinku“. Tuo tarpu kitose klausimų grupėse „visiškai sutinku“ reiškia visišką atsparumą. Pagal šią metodologiją visiškas atsparumas yra vertinamas 5 balais. Faktinis vidutinis balas skalėje nuo 1 iki 5 yra apskaičiuojamas pagal apklausos duomenis.

9 Frankfort- Nachmias Ch. and Nachmias D. (1997) Research methods in the social sciences Fifth Edition. London*Syney*Auckland.

Indeksas yra faktinio balo įvertinimas santykiyje su maksimaliu balu. Didžiausia indekso reikšmė 1, mažiausia 0.

Indekso sritis sudarantys klausimai yra pateikiami Priede Nr. 1.

Pajamos skirstomos žemiau skurdo ribos mažiau 600 eurų vienam namų ūkio nariui, vidutinės 601-2000 eurų ir aukštos 2001 bei didesnės.

Dezinformacijos atpažinimui respondentams pateikėme naratyvus, kurie atkartoja pagrindinius Kremliaus propagandos naratyvus, nukreiptus prieš Lietuvą, akcentuojant socialinių problemų aspektus.

Dezinformacijos atpažinimas		
Visi gyventojai	x	0,62
Pajamos	Žemiau skurdo ribos	0,6
	Vidutinės	0,64
	Aukštos	0,75
Išsilavinimas	Vidurinis ir žemesnis	0,6
	Aukštesnysis, aukštasis ne universitetinis	0,64
	Aukštasis universitetinis	0,75
Subjektyvus pragyvenimo lygio vertinimas	Labai geras ir geras	0,61
	Vidutinis	0,64
	Labai prastas ir prastas	0,5
Pajamų nelygybė	Labai didelė ir didelė	0,61
	Vidutiniška	0,68
	Labai maža ir maža	0,65
Gyvenamoji vieta	Didieji miestai	0,64
	Rajono centrai	0,62
	Kaimai	0,61
Etninė kilmė	Lietuviai	0,63
	Tautinės mažumos	0,63

Amžius	18-29	0,64
	30-49	0,64
	50-69	0,62
	70 ir vyresni	0,6
Bedarbiai	x	0,62
Gaunantys senatvės pensiją	x	0,6
Gaunantys netekto darbingumo pensiją	x	0,58
Gaunantys socialinę pašalpą	x	0,6
Gaunantys našlių ir vienišo asmens pensiją	x	0,6
Turintys aukštąjį išsilavinimą ir aukštas pajamas	x	0,77
Turintys vidurinį ir žemesnį išsilavinimą ir pajamas žemiau skurdo ribos	x	0,57

Atsparumas dezinformacijai socialiniuose tinkluose

Visi gyventojai	x	0,56
Pajamos	Žemiau skurdo ribos	0,57
	Vidutinės	0,56
	Aukštos	0,62
Išsilavinimas	Vidurinis ir žemesnis	0,57
	Aukštesnysis, aukštasis ne universitetinis	0,56
	Aukštasis universitetinis	0,62
Subjektyvus pragyvenimo lygio vertinimas	Labai geras ir geras	0,52
	Vidutinis	0,58
	Labai prastas ir prastas	0,52
Pajamų nelygybė	Labai didelė ir didelė	0,55
	Vidutiniška	0,59
	Labai maža ir maža	0,58

Gyvenamoji vieta	Didieji miestai	0,58
	Rajono centrai	0,55
	Kaimai	0,55
Etninė kilmė	Lietuviai	0,56
	Tautinės mažumos	0,57
Amžius	18-29	0,64
	30-49	0,57
	50-69	0,56
	70 ir vyresni	0,56
Bedarbiai	x	0,56
Gaunantys senatvės pensiją	x	0,56
Gaunantys netekto darbingumo pensiją	x	0,55
Gaunantys socialinę pašalpą	x	0,54
Gaunantys našlių ir vienišo asmens pensiją	x	0,56
Turintys aukštąjį išsilavinimą ir aukštas pajamas	x	0,63
Turintys vidurinį ir žemesnį išsilavinimą ir pajamas žemiau skurdo ribos	x	0,55

Pasitikėjimas žiniasklaida

Visi gyventojai	x	0,56
Pajamos	Žemiau skurdo ribos	0,54
	Vidutinės	0,58
	Aukštos	0,67
Išsilavinimas	Vidurinis ir žemesnis	0,54
	Aukštesnysis, aukštasis ne universitetinis	0,58
	Aukštasis universitetinis	0,67

Subjektyvus pragyvenimo lygio vertinimas	Labai geras ir geras	0,66
	Vidutinis	0,49
	Labai prastas ir prastas	0,47
Pajamų nelygybė	Labai didelė ir didelė	0,55
	Vidutiniška	0,62
	Labai maža ir maža	0,63
Gyvenamoji vieta	Didieji miestai	0,59
	Rajono centrai	0,53
	Kaimai	0,57
Etninė kilmė	Lietuviai	0,57
	Tautinės mažumos	0,57
Amžius	18-29	0,56
	30-49	0,6
	50-69	0,56
	70 ir vyresni	0,53
Bedarbiai	x	0,55
Gaunantys senatvės pensiją	x	0,54
Gaunantys netekto darbingumo pensiją	x	0,49
Gaunantys socialinę pašalpą	x	0,54
Gaunantys našlių ir vienišo asmens pensiją	x	0,5
Turintys aukštąjį išsilavinimą ir aukštas pajamas	x	0,67
Turintys vidurinį ir žemesnį išsilavinimą ir pajamas žemiau skurdo ribos	x	0,52

Pasitikėjimas valstybe		
Visi gyventojai	x	0,54
Pajamos	Žemiau skurdo ribos	0,53
	Vidutinės	0,56
	Aukštos	0,63
Išsilavinimas	Vidurinis ir žemesnis	0,53
	Aukštesnysis, aukštasis ne universitetinis	0,56
	Aukštasis universitetinis	0,63
Subjektyvus pragyvenimo lygio vertinimas	Labai geras ir geras	0,6
	Vidutinis	0,54
	Labai prastas ir prastas	0,44
Pajamų nelygybė	Labai didelė ir didelė	0,52
	Vidutiniška	0,62
	Labai maža ir maža	0,59
Gyvenamoji vieta	Didieji miestai	0,56
	Rajono centrai	0,54
	Kaimai	0,54
Etninė kilmė	Lietuviai	0,55
	Tautinės mažumos	0,55
Amžius	18-29	0,58
	30-49	0,55
	50-69	0,54
	70 ir vyresni	0,54
Bedarbiai	x	0,56
Gaunantys senatvės pensiją	x	0,54
Gaunantys netekto darbingumo pensiją	x	0,53
Gaunantys socialinę pašalpą	x	0,54
Gaunantys našlių ir vienišo asmens pensiją	x	0,52

Turintys aukštąjį išsilavinimą ir aukštas pajamas	x	0,63
Turintys vidurinį ir žemesnį išsilavinimą ir pajamas žemiau skurdo ribos	x	0,52

Valstybės pastangos		
Visi gyventojai	x	0,5
Pajamos	Žemiau skurdo ribos	0,48
	Vidutinės	0,51
	Aukštos	0,55
Išsilavinimas	Vidurinis ir žemesnis	0,48
	Aukštesnysis, aukštasis ne universitetinis	0,51
	Aukštasis universitetinis	0,55
Subjektyvus pragyvenimo lygio vertinimas	Labai geras ir geras	0,55
	Vidutinis	0,51
	Labai prastas ir prastas	0,43
Pajamų nelygybė	Labai didelė ir didelė	0,48
	Vidutiniška	0,57
	Labai maža ir maža	0,55
Gyvenamoji vieta	Didieji miestai	0,51
	Rajono centrai	0,5
	Kaimai	0,5
Etninė kilmė	Lietuviai	0,5
	Tautinės mažumos	0,51
Amžius	18-29	0,51
	30-49	0,51
	50-69	0,5
	70 ir vyresni	0,49
Bedarbiai	x	0,51
Gaunantys senatvės pensiją	x	0,5

Gaunantys netekto darbingumo pensiją	x	0,49
Gaunantys socialinę pašalpą	x	0,51
Gaunantys našlių ir vienišo asmens pensiją	x	0,5
Turintys aukštąjį išsilavinimą ir aukštas pajamas	x	0,56
Turintys vidurinį ir žemesnį išsilavinimą ir pajamas žemiau skurdo ribos	x	0,48

Indeksas rodo, jog Lietuvos visuomenės atsparumo lygmuo svyruoja tarp 0,5–0,75 (turint maksimalią reikšmę 1,0). Taip pat pastebimi tam tikri skirtumai kalbant apie skirtingas indekso vertintas sferas.

Indeksas demonstruoja, jog esminiai veiksniai, lemiantys atsparumo lygį, yra asmens pajamos, subjektyvus savo pragyvenimo vertinimas ir išsilavinimas. Verta pažymėti, jog šie du veiksniai potencialiai yra susiję tarpusavyje, nes geresnį išsilavinimą turintys žmonės gali pretenduoti į geriau apmokamą darbą. Indeksas parodė, jog Lietuvos gyventojai, turintys didesnes pajamas ir aukštą universitetinį išsilavinimą, geba geriau atpažinti dezinformaciją, demonstruoja aukštesnį atsparumą dezinformacijai socialiniuose tinkluose, taip pat labiau pasitiki žiniasklaida bei pozityviau žiūri į valstybės gebėjimus suvaldyti aktualius iššūkius. Pateikiamame indekse socialinė gervė ir išsilavinimas pasireiškė kaip esminis didesnio atsparumo faktorius.

Svarbu akcentuoti ir tai, kad kiti nagrinėti veiksniai, apart tam tikrų išimčių¹⁰, nepasirodė esantys reikšmingi. Pavyzdžiui, indeksas neužfiksavo pastebimų skirtumų tarp lietuvių tautybės piliečių ir šalies gyventojų, priklausančių tautinių mažumų kategorijai. Tai parodo, jog etniškumas pats savaime nėra veiksnys, kuris lemtų mažesnį atsparumą dezinformacijai ar mažesnį lojalumą valstybei¹¹.

10 Pvz., amžiau veiksnys buvo reikšmingas tik kalbant apie gebėjimą atpažinti dezinformaciją socialiniuose tinkluose. Čia gana natūraliai pranašesnė buvo 18–29 metų amžiaus grupė, t.y. aktyvūs interneto ir socialinių tinklų vartotojai iš esmės jau užaugę su šia technologija ir, atitinkamai, geriau perprantantys socialiniai medijai būdingus procesus.

11 Interpretuojant gautus rezultatus galima daryti prielaidą, jog tai yra specifinė Lietuvos situacija. Po nepriklausomybės atkūrimo 1990 metų kovo 11 d. Lietuva suteikė pilietybę

Žvelgiant į atskiras indekso sritis, galima pastebėti kad dezinformacijos atpažinimo indeksas mažėja sulig mažėjančiomis pajamomis, išsilavinimu ir subjektyviu savo pragyvenimo vertinimu. Nedidelis indekso vertės mažėjimas yra matomas tarp tų, kurie mano, kad šalyje pajamų nelygybė yra didelė ir maža, taip pat teritoriniu principu indeksas neženkliai mažėja tarp kaimo gyventojų lyginant su didžiųjų miestų gyventojais, didėjant respondentų amžiui. Tuo tarpu tarp socialinių išmokų gavėjų indekso vertė iš esmės atitinka šalies vidurkį, neženkliai žemesnė tarp netekto darbingumo pensijų gavėjų.

Vertinant atsparumo dezinformacijai socialiniuose tinkluose indeksą galima pastebėti, kad svyravimų pagal įvairias respondentų charakteristikas yra mažiau. Nedidelis indekso mažėjimas stebimas sulig pajamų ir išsilavinimo mažėjimu. Tačiau subjektyvaus pragyvenimo vertinimo veiksnys šioje srityje didesnės reikšmės nevaizina. Neženkliai indekso vertė šioje srityje mažėja tarp tų, kurie pajamų nelygybę vertina šalyje kaip didelę, lyginant su tais, kurie ją mato kaip mažą. Neženklius indekso vertės skirtumus tarp didžiųjų miestų ir kaimo gyventojų. Pagal amžių didesniu atsparumu socialiniuose tinkluose išsiskiria jaunimas 18-29 metų amžiaus tarp kitų amžiaus grupių. Tuo tarpu tarp socialinių išmokų gavėjų indekso vertė šioje srityje iš esmės atitinka šalies vidurkį, neženkliai žemesnė tarp gaunančių socialinę pašalpą.

Pasitikėjimo žiniasklaida indeksas siekia 0,56. Galima pastebėti, kad indekso vertė, kaip ir kitais atvejais mažėja sulig žemomis pajamomis, išsilavinimu viduriniu ar žemesniu ir labai prastu ar prastu savo pragyvenimo vertinimu, manymu, kad šalyje yra didelė pajamų nelygybė. Gyvenamoji vieta, etninė kilmė didesnių svyravimų indeksui neturi. Didesnis pasitikėjimo žiniasklaida indeksas yra demonstruojamas 30-49 amžiaus grupėje (0,6), tuo tarpu 70 ir vyresnių amžiaus grupėje 0,53. Tarp socialinių išmokų gavėjų neženkliai žemesnis pasitikėjimo žiniasklaida indeksas yra tarp netekto darbingumo pensijų gavėjų bei gaunančių našlių ar vienišo asmens pensijų.

Pasitikėjimas valstybe mažėja, mažėjant pajamoms, išsilavinimui ir subjektyviam savo pragyvenimo lygio vertinimui. Itin žema indekso vertė, jei šalies gyventojai savo pragyvenimo lygį vertina kaip labai prastą ar prastą.

visiems to pageidavusiems šalies gyventojams. Tai leido išvengti didesnio skylio šalies visuomenėje etniniu pagrindu. Galima daryti prielaidą, kad Latvijoje ir Estijoje, kur tokio skylio nebuvo išvengta, indekso metodologijos pritaikymas pademonstruotų kitokius rezultatus.

Neženkliai inekso vertė mažėja tarp tų, kurie pajamų nelygybę vertina kaip labai didelę ar didelę, lyginant su tais, kurie ją vertina kaip mažą, analogiškai indekso vertė mažesnė tarp kaimo gyventojų lyginant su didžiųjų miestų gyventojais. Pagal amžių pasitikėjimo valstybe indekso vertė yra iš esmės vienoda, išskyrus jaunesniąją amžiaus grupę 18–29 metų, kur ji yra nežymiai aukštesnė. Tarp gaunančių socialines išmokas indekso vertė svyruoja nežymiai lyginant su visais šalies gyventojais. Neženkliai pasitikėjimo valstybe indekso vertė mažėja tarp neteko darbingumo pensijų gavėjų ir asmenų, kurie gauna našlių ar vienišo asmens pensiją.

Kaip rodo Rothstein (2010)¹²; Kumlin (2002¹³; 2007¹⁴) tyrimai gyventojų pasitikėjimą valstybe sąlygoja, kaip valstybė jais rūpinasi, kaip užtikrina jų poreikių patenkinimą. Todėl šiame tyrime sudedamoji atsparumo dezinformacijai ir pasitikėjimo valstybe dalis yra valstybės pastangų vertinimas.

Valstybės pastangas visi gyventojai vertina vidutiniškai, indeksas yra 0,5 (0–1). Taip pat, kaip ir kitose srityse, indekso vertė mažėja, mažėjant pajamoms, išsilavinimui ir subjektyviam pragyvenimo lygio vertinimui. Jei-gu respondentai savo pragyvenimo lygį vertina kaip labai prastą ar prastą, tai valstybės pastangų vertinimo indeksas yra 0,43. Matome, kad valstybės pastangų indeksas yra žemesnis tarp tų, kurie mano kad pajamų nelygybė yra didelė šalyje nei tarp tų, kurie mano, kad maža. Tačiau pagal amžiaus grupes, etninę kilmę, gyvenamąją vietą ar tarp socialinių išmokų gavėjų valstybės pastangų vertinimo indeksas ženkliai neišsiskiria ir yra vidutinio dydžio kaip ir visų apklausoje dalyvavusių respondentų.

Bendrai Lietuvos visuomenės atsparumą galima vertinti kaip vidutiniškai stiprų. Net tose grupėse, kuriose fiksuojamas mažesnis atsparumas, rodikliai dažniausiai yra ne žemesni nei 0,5 (o dažnai siekia ir 0,6). Kita vertus, iki absoliutaus visuomenės atsparumo (reikšmė 1,0) dar pakankamai toli. Tarp

12 Rothstein, B., Samanni, M., & Teorell, J. (2010). *Quality of government, political power and the welfare state* (QoG Working Paper Series 2010:6). The Quality of Government Institute, Department of Political Science, University of Gothenburg.

13 Kumlin St.(2002) The personal&the political: how personal welfare state experiences affect political trust and ideology. Department of Political Science Goteborg University.

14 Kumlin, S. (2007). Overloaded or undermined? European welfare states in the face of performance dissatisfaction. In S. Svallfors (Ed.), *The political sociology of the welfare state: Institutions, cleavages, and orientations* (pp. 80–116). Stanford University Press. <https://ssrn.com/abstract=3235399>

atskirų indekso sričių dominuoja trys veiksniai, kurie mažina dezinformacijos atpažinimą, atsparumą dezinformacijai socialiniuose tinkluose, pasitikėjimą valstybe, žiniasklaida ar valstybės pastangų vertinimą, tai žemos pajamos, vidurinis ar žemesnis išsilavinimas ir žemas savo pragyvenimo lygio vertinimas. Akivaizdu, kad skurdo problema, kuri paprastai persidengia su žemu išsilavinimu, yra centrinė šioje situacijoje. Tai demonstruoja būtinybę stiprinti valstybės pastangas tiek visuomenės švietimo sferoje (kalbant apie medijų raštingumą ir kritinio mąstymo ugdymą), tiek ir mažinant socialinę atskirtį bei stiprinant visuomenės gerovę.

Priedas Nr. 1

INDEKSO SRITIS SUDARANTYS KLAUSIMAI

Dezinformacijos atpažinimas

1. Ar sutinkate su šiais teiginiais?

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, Nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Nežinau
Sankcijų taikymas Rusijai dėl agresijos prieš Ukrainą nepasiekė deklaruojamų tikslų ir pirmiausiai smogė Lietuvos gyventojams per kainų augimą						
Lietuvos politikai per daug rūpinasi Ukraina ir ignoruoja Lietuvos interesus						
Lietuvos politikai gąsdina visuomenę Rusijos grėsme ir karu, kad nereikėtų spręsti problemų susijusių su skurdo mažinimu						
Konfliktas su Kinija dėl Taivaniečių atstovybės kilo, nes Lietuvos politikai pakluso JAV interesams ir todėl žlugo Lietuvos verslai prekyvę su Kinija						
Lietuvos Vyriausybę sąmoningai neinformuoja apie realias saugumo grėsmes						

2. Ar manote, kad Lietuva patiria informacines atakas/melagienas (tiesos neatitinkančią ar klaidinančią informaciją, kuri tyčia platinama, siekiant apgauti visuomenę) ? Rusija, Kinija, ES, JAV

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, Nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Nežinau
Iš Rusijos						
Iš Kinijos						
Iš Europos Sąjungos						
Iš JAV						

Atsparumas dezinformacijai socialiniuose tinkluose

1. Ar pritariate teiginiams: socialiniais tinklais jūs naudojotės, nes galima:

	Visiškai pritariu	Pritariu	Nei pritariu Nei nepritariu	Nepritariu	Visiškai nepritariu	Nežinau
Gauti informacijos iš ne-sisteminės žiniasklaidos						
Paskaityti komentarus ir palyginti su savo nuomone						

Pasitikėjimas žiniasklaida

1. Pažymėkite, kuriems teiginiams pritariate:

	Visiškai pritariu	Pritariu	Nei pritariu Nei nepritariu	Nepritariu	Visiškai nepritariu	Nežinau
Nesisteminė žiniasklaida (pvz., OpTV, Idiena.lt, Laisvas laikraštis ir kt.) padeda susidaryti objektyvesnį Lietuvos visuomenės vaizdą						
Nesisteminė žiniasklaida (pvz., OpTV, Idiena.lt, Laisvas laikraštis ir kt.) pateikia geresnės kokybės patikrintą informaciją, nei tradicinė žiniasklaida						
Tradicinė (komercinė ir visuomeninė) žiniasklaida yra varžoma cenzūros						
Tradicinė (komercinė ir visuomeninė) žiniasklaida nekritiškai skleidžia valdžios propagandą						
Tradicinė žiniasklaida (komercinė ir visuomeninė) yra konservatorių valdžios tarnaitė						

Pasitikėjimas valstybe

1. Kiek sutinkate su kiekvienu iš šių teiginių, apie mūsų šalies pasirėngimą saugumo krizėms/ ekstremalioms situacijoms?

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei nesutinku, nei sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Nežinau
Žinau kas bus atsakingas už priimamus sprendimus krizės metu						
Lietuvos Vyriausybė priims teisingą sprendimą						
Lietuvos Vyriausybė gebės pasirūpinti visais gyventojais						
Skubios pagalbos tarnybos (policija, greitoji medicinos pagalba ir kitos) gebės apsaugoti šalies gyventojus						
Lietuvos sveikatos sistema gebės pasirūpinti gyventojais						

2. Ar pritariate šiems teiginiams apie situaciją Lietuvoje?

	Visiškai pritariu	Pritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepritariu	Visiškai nepritariu	Nežinau
yra lygybė prieš įstatymą kiekvieno asmens atžvilgiu						
gerbiamos kiekvieno piliečio pilietinės teisės ir laisvės						

politinė valdžia deramai atsiskaito piliečiams už priimamus sprendimus						
šalis gebės susidoroti su išorės grėsmėmis, taip ir karinėmis						
kiekvienas turi lygias galimybes						
rinkimai yra laisvi						
politinių sprendimų priėmimas yra skaidrus						
ekonomika stabili (nors ir patiria svyravimus)						

Valstybės pastangos

1. Jūsų manymu, kaip valstybėje yra sprendžiamos šios problemos?

	Labai gerai	Gerai	Vidutiniškai	Prastai	Labai prastai	Nežinau
Teisės gauti socialines išmokas ir paslaugas užtikrinimas						
Nedarbo						
Imigrantų iš trečiųjų šalių įdarbinimo						
Žmonių su negalia teisių užtikrinimas						
Narkotikų kontrolės						
Skurdo mažinimo (pensioninkų, bedarbių, vienišų tėvų ir t.t.)						
Lyčių lygybės						
Pajamų nelygybės mažinimo						

Gimstamumo skatinimo						
Mokesčių progresyvumo (turintys didesnes pajamas moka didesnius mokesčius nei turintys mažesnes)						
Viešojo sektoriaus darbuo- tojų (mokytojų, gydytojų, policininkų ir kt.) atlygin- imų dydžio						

ISBN 978-609-07-1141-5 (skaitmeninis PDF)

Maketuotoja Nijolė Bukantienė

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt/en/
www.knygynas.vu.lt, www.zurnalai.vu.lt